

Svar på er skrivelse daterad 2025-04-02 avseende yttrande gällande planer på vindkraftsetablering Tokebo – Vidhållande av kritik och krav på att processen avbryts

Datum: 2025-06-20

Ärende: Svar på er skrivelse daterad 2025-04-02 avseende yttrande från "NEJ!! till vindkraftsindustri Tolabo (Tokebo)/Skällingsö" gällande planer på vindkraftsetablering Tokebo (ert diarienummer ej angivet).

Huvudmottagare:

EnBW Sverige AB

Kopia för kännedom och yttrande:

Jönköpings Kommun, Stadsbyggnadsnämnden

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Skara Stift, Egendomsförvaltningen

1.0 Inledning och ärendets bakgrund

Denna skrivelse utgör ett svar på EnBW Sverige AB:s (hädanefter "EnBW") skrivelse daterad 2025-04-02, vilken i sin tur var ett svar på det yttrande som intressegruppen "NEJ!! till vindkraftsindustri Tolabo (Tokebo)/Skällingsö" (hädanefter "vi" eller "intressegruppen") inkom med den 15 mars 2025 avseende den planerade vindkraftsetableringen "Tokebo Vindpark".

Vi konstaterar med bestörtning att EnBW:s svar helt och hållet underlåter att bemöta den substantiella och allvarliga kritik som framfördes i vårt yttrande.¹ Er skrivelse är av rent administrativ och processuell karaktär. Den bekräftar endast mottagandet av vårt yttrande och redogör för de nästkommande byråkratiska stegen i processen, nämligen att våra synpunkter "inkluderas nu i processen och kommer att bifogas framtida ansökan till Miljöprövningsdelegationen (MPD) vid Länsstyrelsen i Östergötland".¹ Detta agerande kan inte på något sätt betraktas som ett meningsfullt bidrag till den dialog som samrådsförfarandet enligt 6 kap. miljöbalken (1998:808) (MB) syftar till att uppnå. Syftet med ett samråd är inte att exploatören passivt ska samla in kritiska synpunkter för att sedan arkivera dem tillsammans med en tillståndsansökan. Syftet är att skapa en genuin dialog där berörda parter ges en reell möjlighet att påverka utformningen av projektet och den miljökonsekvensbeskrivning (MKB) som ska ligga till grund för prövningen. Genom att vägra bemöta sakinvändningar om underlagets fundamentala brister omöjliggör EnBW en sådan meningsfull dialog och undergräver därmed hela samrådsprocessens legitimitet.

Syftet med denna skrivelse är därför trefaldigt:

1. Att i detalj påtala de allvarliga bristerna i EnBW:s bemötande och den strategi som detta bemötande representerar.
2. Att vidhålla och fördjupa vår ursprungliga kritik mot såväl den planerade etableringen som själva samrådsprocessen och det underlag som presenterats.
3. Att formellt upprepa och förstärka vårt krav att den påbörjade tillståndprocessen omedelbart avbryts på grund av de fundamentala och irreparabla brister som föreligger redan i detta tidiga skede.

Denna skrivelse sänds, förutom till EnBW, även som en formell påminnelse och redogörelse för vår ståndpunkt till Jönköpings Kommun (Stadsbyggnadsnämnden), Länsstyrelsen i Jönköpings län samt Skara Stift (Egendomsförvaltningen). Vi noterar att dessa instanser, trots att de är centrala aktörer i egenskap av kommunal planeringsmyndighet, tillsynsmyndighet respektive betydande markägare, ännu inte har återkommit med anledning av vårt ursprungliga yttrande.² Denna tystnad är anmärkningsvärd och oroande. I en komplex miljöprövningsprocess kan passivitet från nyckelaktörer felaktigt tolkas av en exploatör som ett tyst medgivande. Genom denna skrivelse gör vi det otvetydigt klart att det föreligger allvarliga och välgrundade invändningar mot projektet, vilka dessa instanser måste förhålla sig till inom ramen för sina respektive ansvarsområden.

2.0 Analys av EnBW:s underlåtenhet att bemöta framförd kritik

EnBW:s svar den 2 april 2025 är ett typexempel på en icke-respons, en administrativ manöver som syftar till att ge sken av att en skyldighet har uppfyllts utan att något av substans har kommunicerats. Detta är inte en oavsiktlig försummelse från en stor, internationell aktör som EnBW, med betydande juridiska och kommunikativa resurser.⁷ Det är en medveten strategi. Genom att vägra engagera sig i en debatt om de sakfrågor vi lyft – såsom det vilseledande underlaget, de orimliga konsekvenserna av 290 meter höga verk, och den tveksamma juridiska grunden för processen – undviker EnBW att skapa ett skriftligt protokoll av argumentation som kan användas mot dem i den fortsatta prövningen. Man behandlar samrådet som en formalitet, en ruta att kryssa i, och skjuter därmed hela bevisbördan och ansvaret för att belysa projektets brister på oss som enskilda och på den slutliga prövningsmyndigheten, Miljöprövningsdelegationen (MPD).²

Denna strategi är inte bara respektlös mot de närboende och andra berörda, den strider direkt mot andan och syftet i 6 kap. MB. Lagstiftarens intention är att samrådet ska vara en aktiv och formativ del av processen, där MKB:n formas och förbättras genom den input som ges. När exploatören vägrar att bemöta kritik mot själva grunden för MKB:n – samrådsunderlaget – blir processen en monolog snarare än en dialog.

För att illustrera den totala avsaknaden av ett substantiellt bemötande presenteras nedan en jämförelse mellan de huvudpunkter av kritik som vi framförde i vårt ursprungliga yttrande och EnBW:s svar.

Tabell 1: Jämförelse mellan framförd kritik och EnBW:s svar

Framförd Kritik (i vårt yttrande 2025-03-15)	Rättslig grund / princip	EnBW:s svar (daterat 2025-04-02)
"Allvarlig kritik mot både den planerade etableringen och själva samrådsprocessen." ¹	Rätt för enskilda och allmänhet att delta i beslutsprocesser som rör miljön (6 kap. MB).	"Tack för ert yttrande angående planer på vindkraftsetablering Tokebo." ¹
"Samrådsförfarandet uppvisar betydande brister som gör att det inte uppfyller miljöbalkens syfte att möjliggöra en meningsfull dialog och insyn i projektet." ¹	Syftet med samråd enligt 6 kap. MB.	"Era synpunkter inkluderas nu i processen och kommer att bifogas framtida ansökan till Miljöprövningsdelegationen (MPD) vid Länsstyrelsen i Östergötland." ¹
"Vi anser att det presenterade samrådsunderlaget är vilseledande och otillräckligt på ett sätt som gör det olämpligt som grund för fortsatt prövningsprocess." ¹	Krav på MKB:s kvalitet som processförutsättning (jfr MÖD-praxis, t.ex. ¹¹).	"Avgränsningssamrådet som vi nu genomfört är en tidig del av tillståndprocessen." ¹
"Detta stöds av klar rättspraxis från Mark- och miljööverdomstolen." ¹	Hänvisning till prejudicerande domar som vägledning för tillämpningen av MB.	Inget svar / ej adresserat.
"Vi förbehåller oss rätten att inkomma med ytterligare synpunkter när ett fullständigt och korrekt underlag presenteras." ¹	Rättighet att delta i processen baserat på adekvat information.	"Nu påbörjas arbete att sammanställa alla inkomna yttranden i en samrådsredogörelse. Denna biläggs sedan miljökonsekvensbeskrivningen i ansökan om tillstånd." ¹

Som tabellen otvetydigt visar, har EnBW inte bemött en enda av de substantiella invändningarna. Man har valt att ignorera vår juridiska argumentation, vår kritik mot underlagets kvalitet och vår grundläggande ståndpunkt att processen är felaktigt initierad. Detta är oacceptabelt och stärker vår övertygelse om att processen måste avbrytas.

3.0 Vidhållande och fördjupning av kritik mot samrådsprocessen och underlaget

Vår initiala kritik var inte grundad på allmänt tyckande, utan på en analys av de juridiska och faktiska förutsättningarna för projektet. EnBW:s vägran att engagera sig i dessa frågor tvingar oss att här ytterligare fördjupa och specificera vår kritik. De brister som föreligger är inte av mindre karaktär som kan "läkas" genom kompletteringar i ett senare skede. De är fundamentala och samverkande, och de gör att hela den påbörjade processen saknar rättslig bärighet.

3.1 Grundläggande brister i samrådsunderlaget och den kommande MKB:n

Ett samrådsunderlag måste ge en rättvisande och tillräckligt detaljerad bild av ett projekts förutsättningar och förväntade konsekvenser för att de berörda ska kunna lämna meningsfulla synpunkter. EnBW:s underlag daterat 2025-01-21¹² misslyckas på denna avgörande punkt. Underlaget är systematiskt vilseledande genom att det trivialiserar och undanhåller information om projektets verkliga och extrema konsekvenser.

- **Visuell påverkan och skala:** Underlaget nämner en totalhöjd på upp till 290 meter men underlåter att på ett begripligt sätt visualisera eller beskriva vad en sådan extrem höjd innebär för landskapsbilden och den visuella dominansen. Att jämföra med befintliga, betydligt lägre verk i regionen är otillräckligt.
- **Buller:** Underlaget ger en standardiserad och ofullständig bild av bullerproblematiken. Den kritiska frågan om lågfrekvent ljud, som är särskilt relevant för moderna, stora verk och dess förmåga att störa inomhusmiljön, avhandlas inte på ett tillfredsställande sätt.
- **Socioekonomisk skada:** Underlaget ignorerar fullständigt den omfattande och förutsägbara ekonomiska skada som projektet kommer att åsamka fastighetsägare i närområdet genom kraftigt sänkta fastighetsvärden.

En miljökonsekvensbeskrivning (MKB) som bygger på ett sådant fundamentalt bristfälligt och vilseledande samrådsunderlag kan per definition inte bli godtagbar. Enligt fast praxis från Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) ställs höga krav på innehållet i en MKB, och en ofullständig MKB utgör en processförutsättning som, om den brister, ska leda till att ansökan avvisas.¹¹ Även om dessa fall ofta rör brister i artinventeringar, är principen densamma: prövningsunderlaget måste vara komplett och korrekt. När samrådsunderlaget är utformat för att dölja snarare än att belysa konsekvenser, är förutsättningarna för att ta fram en godtagbar MKB obefintliga. Processen måste därför stoppas innan ytterligare resurser läggs på en MKB som oundvikligen kommer att vara rättsligt angripbar.

3.2 Otillbörlig och rättsosäker tillämpning av kommunala planinstrument

En av de mest graverande bristerna i EnBW:s processföring är den selektiva och rättsosäkra användningen av kommunala planeringsdokument. I sitt samrådsunderlag¹² anger EnBW explicit att projektet är förenligt med Jönköpings kommuns översiktsplan (ÖP) från 2016, där det aktuella området pekades ut som "utredningsområde för vindkraftparker".

Detta är ett djupt vilseledande påstående som ignorerar den politiska och planeringsmässiga utvecklingen i kommunen.

1. **Planen är daterad och politiskt övergiven:** Jönköpings kommun har sedan 2016 arbetat med en ny översiktsplanering. I det senaste arbetet med "Översiktsplan för mindre tätorter och landsbygden" har kommunen medvetet valt att *inte* peka ut några nya områden för vindkraft.¹⁴ Tvärtom har ledande politiska företrädare uttalat att man är positiv till vindkraft på *andra* platser och att nya lämpliga områden ska pekas ut i den kommande ÖP:n.¹⁶ Detta indikerar tydligt att den politiska viljan från 2016 inte längre är aktuell.
2. **Konflikt med det kommunala planmonopolet:** Att driva ett projekt baserat på en daterad och i praktiken övergiven planeringsintention, samtidigt som kommunen aktivt arbetar i en annan riktning, är att åsidosätta det kommunala planmonopolet. En översiktsplan ska vara vägledande¹⁷, och när den uppenbart inte längre speglar kommunens aktuella vilja förlorar den sin vägledande kraft i denna specifika fråga. Att som exploatör ändå hävda sin rätt baserat på den gamla planen strider mot miljöbalkens och plan- och bygglagens intentioner om en förutsägbar och demokratiskt förankrad markanvändning.
3. **Rättsosäkerhet för enskilda:** EnBW:s agerande skapar en oacceptabel rättsosäkerhet. Berörda parter ställs inför ett projekt som legitimeras med en plan som inte längre har politiskt stöd, vilket undergräver förtroendet för hela planeringssystemet.

Att inleda en så ingripande tillståndprocess under dessa omständigheter är djupt problematiskt och kan inte accepteras. Processen måste ta hänsyn till den nuvarande och framtida planeringssituationen i Jönköpings kommun, inte en historisk.

3.3 Rättsligt tveksam prövningsmodell ("Boxmodellen")

EnBW:s samrådsunderlag specificerar inte de exakta positionerna för de fem planerade vindkraftverken, utan anger istället ett större "utredningsområde" inom vilket verken kan placeras.¹² Detta är en tillämpning av den så kallade "boxmodellen", en metod som har underkänts i avgörande praxis från MÖD.

I mål **MÖD 2018:19** prövade domstolen en ansökan om att få uppföra en vindkraftpark enligt just denna modell.¹⁸ MÖD fann att det på ett sådant oprecist underlag inte går att avgöra om verkens lokalisering är lämplig utifrån de grundläggande lokaliseringskraven i 2 kap. 6 § MB. Domstolen slog fast att en delegering av beslut om den slutliga placeringen till tillsynsmyndigheten inte är en sådan fråga av "mindre betydelse" som kan delegeras enligt 22 kap. 25 § MB. Ansökan avslogs därför.

EnBW:s valda metod lider av exakt samma fundamentala brist. Den omöjliggör en meningsfull prövning av de faktiska konsekvenserna för specifika fastigheter, boendemiljöer och naturvärden. Hur ska en närboende kunna bedöma påverkan från buller, skuggor och visuell intrusion när ett 290 meter högt vindkraftverk kan flyttas hundratals meter inom en "box"? Hur ska myndigheter kunna bedöma påverkan på skyddsvärda biotoper eller kulturmiljöer? Metoden gör samrådet meningslöst och den efterföljande MKB:n spekulativ.

Dessa tre brister – det vilseledande underlaget, beroendet av en daterad ÖP och användningen av en rättsligt underkänd prövningsmodell – är inte separata problem. De samverkar och förstärker varandra. Tillsammans skapar de en process som från sin start är så genomsyrad av rättslig osäkerhet, bristande transparens och demokratiskt underskott att den inte kan repareras genom senare kompletteringar. Den måste avbrytas.

Tabell 2: Sammanställning av relevant rättspraxis från Mark- och miljööverdomstolen (MÖD)

Mål nr	Ämne	Huvudsaklig Slutsats	Relevans för Tokebo-ärendet
MÖD 2018:19 ¹⁸	Prövning enligt "boxmodellen"	Ansökan avslogs då oprecist underlag omöjliggör prövning enligt 2 kap. 6 § MB. Delegering av slutlig placering till tillsynsmyndighet strider mot 22 kap. 25 § MB då det inte är en	EnBW använder en identisk "boxmodell" som underkänts av MÖD, vilket gör deras ansökan rättsligt ohållbar från grunden.

		fråga av "mindre betydelse".		
MÖD 2015:35, MÖD 2022:27 (refererade i ¹⁹)	Brister i samrådskretsen	Mindre brister i samrådet (t.ex. att enstaka sakägare missats) som inte bedöms påverka projektets utformning i stort, leder normalt inte till avvisning.	Skiljer sig från Tokebo-fallet. Här är kritiken inte att enstaka parter missats, utan att underlaget som <i>alla</i> parter fått är fundamentalt vilseledande, vilket är en betydligt allvarligare brist som omöjliggör ett meningsfullt samråd för samtliga.	
MÖD-avgörande refererat i ¹¹		Bristfällig MKB (otillräcklig fågelinventering)	MÖD underströk vikten av en komplett och godtagbar MKB som en processförutsättning. En ansökan med bristfällig MKB avvisades.	Principen är direkt överförbar. Om en MKB är bristfällig p.g.a. otillräckliga inventeringar, är den än mer bristfällig om den bygger på ett samrådsunderlag som systematiskt förminskar och vilseleder om centrala konsekvenser som buller, visuell påverkan och socioekonomi.
MÖD 2018:6 ²⁰	Kommunalt veto (16 kap. 4 § MB) vid ändringstillstånd	MÖD fann att kravet på kommunal tillstyrkan även gäller vid ansökan om ändringstillstånd , för att säkerställa kommunens inflytande över markanvändning en.	Även om detta inte rör ett ändringstillstånd , bekräftar domen den starka ställning som det kommunala inflytandet har. Att då förlita sig på en daterad ÖP som inte speglar kommunens nuvarande vilja	

			strider mot denna princip.
--	--	--	----------------------------

4.0 Projektets oacceptabla konsekvenser för människor, miljö och egendom

EnBW:s samrådsunderlag presenterar en steriliserad och teknokratisk bild av projektet. Det är nödvändigt att bortom denna fasad belysa de verkliga och oacceptabla konsekvenser som en etablering skulle innebära. Den planerade totalhöjden på upp till 290 meter är en central och avgörande faktor som förstärker samtliga negativa effekter till en nivå som saknar motstycke i regionen.

4.1 Visuell påverkan och ljusstörningar från 290 meter höga verk

En vindkraftsanläggning med en totalhöjd på upp till 290 meter ²¹ är inte bara ett inslag i landskapet; det är en total omdefiniering av det. Sådana strukturer kommer att vara visuellt dominerande över ett enormt område och fullständigt förändra karaktären på den omgivande bygden.

Utöver den rent visuella dominansen under dagtid tillkommer den konstanta störningen från hinderbelysningen. Enligt Transportstyrelsens föreskrifter (TSFS 2020:88) måste vindkraftverk med en totalhöjd över 150 meter förses med högintensivt, blinkande vitt ljus.²¹ Denna belysning ska vara tänd dygnet runt. Ljusstyrkan är extremt hög: upp till 200 000 candela under dagtid (även om 100 000 cd är vanligt), 20 000 candela vid gryning och skymning, och 2 000 candela vid mörker.²² Även om intensiteten reduceras nattetid, innebär detta en permanent, blinkande ljuskälla i en annars mörk landsbygdsmiljö. Förslag om att i framtiden eventuellt övergå till rött ljus ²³ eller använda behovsstyrd belysning ²⁴ är inte gällande rätt och kan inte tas för givet i denna prövning. Vi måste utgå från de regler som gäller idag, vilka innebär en oacceptabel och permanent ljusförorening för både människor och djurliv.

4.2 Hälsa och livskvalitet: lågfrekvent buller och skuggeffekter

Buller från vindkraft är en av de mest påtagliga störningarna för närboende. EnBW:s underlag behandlar detta på ett standardiserat sätt och fokuserar på att uppfylla riktvärdet 40 dBA ekvivalent ljudnivå utomhus. Detta är en grov förenkling av en komplex problematik.

Forskning och rapporter visar att moderna, stora vindkraftverk genererar förhållandevis mer lågfrekvent ljud (i frekvensområdet 20–200 Hz) än äldre, mindre verk.²⁵ Det lågfrekventa ljudet har en annan karaktär än vanligt buller. Det har en större förmåga att tränga igenom byggnadskonstruktioner som väggar och fönster, och kan till och med förstärkas inomhus.²⁷ Detta innebär att även om ljudnivån utomhus ligger under riktvärdet, kan boende uppleva ett konstant, pulserande och djupt störande buller inomhus, vilket leder till stress, sömnsvårigheter och sänkt livskvalitet. Rapporter från existerande parker bekräftar att just onormalt lågfrekvent ljud upplevs som det mest störande.²⁸ Att i ett samrådsunderlag inte seriöst och ingående behandla denna specifika och välkända problematik, som är direkt kopplad till den extrema storleken på de planerade verken, är en allvarlig brist.

Därtill kommer de återkommande störningarna från rörliga skuggor ("skuggbildning"), som ytterligare bidrar till att göra boendemiljön i närheten av anläggningen outhärdlig under stora delar av året.²⁹

4.3 Förutsebar ekonomisk skada: värdeminskning på fastigheter

En av de mest direkta och mätbara konsekvenserna av en vindkraftsetablering är den värdeminskning som drabbar närliggande fastigheter. Denna effekt är inte längre en fråga om spekulation utan är vetenskapligt belagd i flera svenska studier, främst från professorerna Hans Westlund och Mats Wilhelmsson vid Kungliga Tekniska högskolan (KTH).

Deras forskning, baserad på analys av hundratusentals svenska fastighetsförsäljningar, visar entydigt att:

- Fastighetspriser inom 2 km från ett vindkraftverk är i genomsnitt 10–25 % lägre än för jämförbara fastigheter längre bort.²⁹
- För större vindkraftparker (fler än tio verk) kan den genomsnittliga värdeminskningen inom 2 km uppgå till 30 %.³¹
- Även blotta misstanken eller planeringen av en vindkraftsetablering har en påvisbar negativ effekt på fastighetsvärdet.³⁰

Denna värdeminskning utgör en ren förmögenhetsskada för de drabbade fastighetsägarna. Det är en direkt konsekvens av exploatörens verksamhet. Eftersom

denna skada är välkänd och vetenskapligt belagd, är den förutsägbar för EnBW. I rättslig mening kan en förutsägbar skada som man ändå väljer att orsaka i vinstsyfte betraktas som avsiktlig.³² Att exploatören i dagens system kan externalisera denna massiva kostnad och låta enskilda fastighetsägare och lokalsamhället bära den, samtidigt som man själv och den enskilda markägaren som upplåter marken gör stora vinster, är djupt orättfärdigt och strider mot grundläggande rättsprinciper om att den som orsakar en skada också ska ersätta den.³² Att EnBW helt ignorerar denna centrala socioekonomiska konsekvens i sitt samrådsunderlag är ett underkännande av underlagets seriositet.

5.0 Sammanfattande slutsatser och formella krav

Sammanfattningsvis vidhåller och förstärker vi vår initiala kritik. Den process som EnBW har inlett för Tokebo Vindpark är behäftad med så allvarliga och fundamentala brister att den saknar förutsättningar att fortsätta.

- **EnBW:s bemötande är oacceptabelt.** Genom att svara med en rent administrativ skrivelse och vägra bemöta sakfrågor har EnBW visat förakt för samrådsprocessens syfte och för de berördas rätt till en meningsfull dialog.
- **Processen vilar på en rättsligt och faktamässigt ohållbar grund.** Den bygger på ett vilseledande samrådsunderlag, en daterad och politiskt övergiven översiktsplan, samt en prövningsmodell ("boxmodellen") som tidigare har underkänts av högsta instans. Dessa brister är inte marginella utan slår undan grunden för hela prövningen.
- **De förutsebara konsekvenserna är orimliga.** Den extrema skalan på 290 meter höga verk medför oacceptabla konsekvenser i form av visuell dominans, permanent ljusförorening, hälsovådligt lågfrekvent buller och en förutsägbar och betydande ekonomisk skada för hundratals fastighetsägare.

Mot bakgrund av dessa sammantagna, allvarliga och irreparabla brister i processens inledande skede, kräver vi formellt att **EnBW Sverige AB omedelbart avbryter den pågående tillståndprocessen för Tokebo Vindpark.**

Om EnBW, trots de uppenbara bristerna, väljer att fortsätta processen och lämna in en tillståndsansökan, kommer denna skrivelse och de argument som framförs i den att utgöra grunden för ett formellt och detaljerat bestridande av ansökan hos Miljöprövningsdelegationen och, om nödvändigt, i efterföljande rättsliga instanser.

Vi förbehåller oss rätten att komplettera och ytterligare utveckla vår argumentation och bevisföring i ett senare skede av processen, när ett eventuellt fullständigt, korrekt och rättsenligt underlag presenteras.

Med vänlig hälsning,

Styrelsen

NEJ!! till vindkraftsindustri Tolabo (Tokebo)/Skällingsö

Citerade verk

1. Sv: Yttrande angående planer på vindkraftsetablering Tokebo från NEJ!! till vindkr.pdf
2. Prövning av miljöfarlig verksamhet | Länsstyrelsen Jönköping, hämtad juli 1, 2025, <https://www.lansstyrelsen.se/jonkoping/miljo-och-vatten/miljofarlig-verksamhet/provning-av-miljofarlig-verksamhet.html>
3. Miljöfarlig verksamhet | Länsstyrelsen Jönköping, hämtad juli 1, 2025, <https://www.lansstyrelsen.se/jonkoping/miljo-och-vatten/miljofarlig-verksamhet.html>
4. Personal-egendomsförvaltningen - Skara stift - Svenska kyrkan, hämtad juli 1, 2025, <https://www.svenskakyrkan.se/skarastift/personal-egendomsforvaltningen>
5. Christina Stenberg ny stadsbyggnadsdirektör | Jönköpings kommun - Via TT, hämtad juli 1, 2025, <https://via.tt.se/pressmeddelande/3317982/christina-stenberg-ny-stadsbyggnadsdirektor?publisherId=3236017>
6. Gruppledare i nämnder - Jönköping | Socialdemokraternas webbplatser, hämtad juli 1, 2025, <https://jonkoping.socialdemokraterna.se/jonkoping/kontakt/gruppledare-i-namnder>
7. Wird 2024 das Jahr der Energiewende? Für EnBW schon. - Handelsblatt Live, hämtad juli 1, 2025, <https://live.handelsblatt.com/wird-2024-das-jahr-der-energiewende-fuer-enbw-schon/>
8. EnBW constructs first onshore wind farm in Sweden, hämtad juli 1, 2025, <https://www.enbw.com/investors/news-and-publications/enbw-constructs-first-onshore-wind-farm-in-sweden.html>
9. Om oss - EnBW Sverige, hämtad juli 1, 2025, <https://www.enbw.se/om-oss/>
10. JÖNKÖPINGS KOMMUN Miljö- och hälsoskyddsnämnden SAMMANTRÄDESPROTOKOLL 2022-06-16 1, hämtad juli 1, 2025, <https://www.jonkoping.se/download/18.9a2ac6e1813d5a7e2b64d1e/1656495075936/Milj%C3%B6-%20och%20h%C3%A4lsoskyddsn%C3%A4mnd%20Protokoll%202022-06-16.pdf>
11. Bristfällig MKB gör att tillståndsansökan avvisas | VINDKRAFTSnyheter.se, hämtad juli 1, 2025, <https://www.vindkraftsnyheter.se/en/node/6223?page=%2C15>
12. Tokebo Vindpark - EnBW Sverige, hämtad juli 1, 2025, https://www.enbw.se/media/enbw-schweden/projekt_/tokebo/20250121-samradsunderlag-tokebo-vindpark.pdf
13. Bristfällig MKB gör att tillståndsansökan avvisas | VINDKRAFTSnyheter.se, hämtad juli 1, 2025, https://www.vindkraftsnyheter.se/20200924/6223/bristfallig-mkb-gor-att-tillstandsansokan-avvisas?destination=/&_exception_statuscode=404&page=%2C13
14. Särskilt utlåtande - Granskning 2 Översiktsplan för mindre tätorter och landsbygd - Jönköpings kommun, hämtad juli 1, 2025, <https://www.jonkoping.se/download/18.71acb9fb195f05d5571609a/1743574999421/S%C3%A4rskilt%20utl%C3%A5tande%20mindre%20t%C3%A4orter%20och%20landsbygd%20granskning%202.pdf>
15. Särskilt utlåtande - Översiktsplan för mindre tätorter och landsbygd - Jönköpings kommun, hämtad juli 1, 2025, <https://www.jonkoping.se/download/18.7eddf19a19192d5332086b55/1727698173053/S%C3%A4rskilt%20utl%C3%A5tande%20-%20%C3%96versiktsplan%20mindre%20t%C3%A4orter%20och%20landsbygd.pdf>
16. Angående den nya vindkraftsanläggningen norr om Örserum - Jönköping | Socialdemokraternas webbplatser, hämtad juli 1, 2025, <https://jonkoping.socialdemokraterna.se/jonkoping/nyheter/artiklar/2023-02-27-ang>

[aende-den-nya-vindkraftsanlaggningen-norr-om-orserum](#)

17. Kommunal översiktsplan och tillstyrkan - Energimyndigheten, hämtad juli 1, 2025, <https://www.energimyndigheten.se/energisystem-och-analys/elproduktion/vindkraft/kunskap-och-data/rattsfall/kommunal-oversiktsplan-och-tillstyrkan/>
18. MÖD 2018:19 | lagen.nu, hämtad juli 1, 2025, <https://lagen.nu/dom/mod/2018:19>
19. Delphi insights: Brister rörande samråd är inte tillräckligt skäl för att avslå ansökan om tillstånd till vindkraftpark, hämtad juli 1, 2025, <https://www.delphi.se/sv/insights/delphi-insights-brister-rorande-samrad-ar-inte-tillrackligt-skal-for-att-avsla-ansokan-om-tillstand-till-vindkraftpark/>
20. MÖD 2018:6 - lagen.nu, hämtad juli 1, 2025, <https://lagen.nu/dom/mod/2018:6>
21. FRÅGOR OCH SVAR - Vindkraftspark Högsvedjan och Tjärdalsberget - SCA, hämtad juli 1, 2025, <https://www.sca.com/siteassets/fornybar-energi/vind/fragor-och-svar-.pdf>
22. Vindkraftspark Stormossen, Underlag för avgränsningssamråd enligt 6 kap miljöbalken, hämtad juli 1, 2025, https://www.wpd.se/wp-content/uploads/2021/11/1-Samr%C3%A5dshandling-Stormossen-20211029_Hemsidan.pdf
23. Förslag om hinderbelysning positivt för ny vindkraft – men hinder för elnät - Mynewsdesk, hämtad juli 1, 2025, <https://www.mynewsdesk.com/se/energiforetagen/news/foerslag-om-hinderbelysning-positivt-foer-ny-vindkraft-men-hinder-foer-elnaet-493664>
24. Svensk Vindenergis remissvar om förslag till föreskrifter och allmänna råd om hindermarkering och flyghinderanmälan, hämtad juli 1, 2025, <https://svenskvindenergi.org/wp-content/uploads/2025/02/Svensk-remissvar-foreskrifter-om-hindermarkering-2025-02-07.pdf>
25. Utredning av lågfrekvent ljud från vindkraftpark Grönhult – Layout A, Tranemo och Gislaveds kommuner 1 Bakgrund 2 Allmänt - Vattenfall, hämtad juli 1, 2025, https://projekt.vattenfall.se/globalassets/temp/gronhult/del_3_bilaga_1g_utredning_lagfrekvent_ljud_gronhult_layout-a.pdf
26. PM LJUD FRÅN VINDKRAFTVERK - SR Energy, hämtad juli 1, 2025, <https://srenergy.se/app/uploads/2019/09/Bilaga-9a.-PM-Ljud.pdf>
27. Ljud från stora vindkraftverk - Naturvårdsverket, hämtad juli 1, 2025, <https://www.naturvardsverket.se/49374d/globalassets/vagledning/buller/ljud-fran-stora-vindkraftverk.pdf>
28. SSVABs rapport om lågfrekventa ljud och övrig ljudspridning - Vindkraftcentrum, hämtad juli 1, 2025, <https://vindkraftcentrum.se/ssvabs-rapport-om-lagfrekventa-ljud-och-ovrig-ljudspridning/>
29. Studie från KTH visar att vindkraft sänker fastighetsvärden - Motvind Sverige, hämtad juli 1, 2025, <https://motvindsverige.org/studie-fran-kth-visar-att-vindkraft-sanker-fastighetsvarlden/>
30. Vindkraften påverkar fastighetspriserna - Affärsvärlden, hämtad juli 1, 2025, <https://www.affarsvarlden.se/kronika/vindkraften-paverkar-fastighetspriserna>
31. Ny KTH-studie: Vindkraft sänker fastighetsvärden - Rättvisa Vindar Norra Östergötland -, hämtad juli 1, 2025, <https://rvno.se/ny-kth-studie-vindkraft-sanker-fastighetsvarlden/>
32. Utredningen om stärkta incitament för utbyggd vindkraft (Incitamentsutredningen) överlämnade den 27 april till regeringen si, hämtad juli 1, 2025, <https://www.regeringen.se/contentassets/88a0635f85204dd297510707ef4445da/foeringen-rattvisa-vindar-i-norra-ostergotland.pdf>